

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ	
ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО	
ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	
1.1 Розвиток наукової думки щодо вивчення проблеми застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб	8
1.2 Генеза заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб у КК України	20
1.3 Зарубіжний досвід правової регламентації юридичної відповідальності юридичних осіб за вчинення злочину	35
РОЗДІЛ 2	
ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО	
ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	
ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	
2.1 Поняття та ознаки заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб як самостійного інституту кримінального права	59
2.2 Підстави застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб	81

2.3 Види заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб та підстави звільнення від їх застосування	111
---	-----

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ІНСТИТУТУ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА КК УКРАЇНИ

3.1 Теоретичні та прикладні проблеми застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за законодавством України та шляхи їх вирішення	134
3.2 Пропозиції з удосконалення норм чинного вітчизняного законодавства щодо застосування заходів кримінально-правового характеру стосовно юридичних осіб	146

ВИСНОВКИ	160
-----------------------	-----

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	166
---	-----

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄС – Європейський Союз

ГК України – Господарський кодекс України

КК України – Кримінальний кодекс України

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

ОЕСР – Організація економічного розвитку та співробітництва

ООН – Організація Об'єднаних Націй

РЄ – Рада Європи

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

США – Сполучені Штати Америки

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

ЦК України – Цивільний кодекс України

ВСТУП

Згідно з частиною першою статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства. У багатьох з них містяться рекомендації для держав-учасниць передбачити кримінальну відповідальність юридичних осіб. З-поміж цих договорів виокремлюються «антикорупційні конвенції» (Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи від 27 січня 1999 року та Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 року), які фактично й зумовили зміну законодавства України у частині «відповідальності» юридичних осіб. Чинний Кримінальний кодекс України було доповнено відповідними нормами Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» від 23 травня 2013 року. Інститут заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб є новим та недостатньо розробленим у теорії кримінального права України, а тому потребує ґрунтовного наукового дослідження.

Проблемі заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб присвячено наукові праці П. П. Андрушка, В. С. Батраченка, Б. В. Волженкіна, А. А. Востокова, О. З. Гладуна, Т. О. Гончара, В. К. Грищука, Н. О. Гуторової, Г. О. Єсакова, К. П. Задой, З. А. Загинеї, С. Г. Келіна, В. О. Козаченко, О. М. Костенко, В. М. Куц, А. А. Музика, І. І. Митрофанова, А. С. Нерсисяна, Н. А. Орловської, М. І. Панова, О. Ф. Пасеки, Ю. А. Пономаренка, В. С. Сотніченка,

Д. В. Ульянова, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, С. О. Харитонова, Н. В. Щедрина, Г. З. Яремко, А. М. Яценка та інших. Однак комплексно сучасний інститут заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб у наукових працях не досліджувався.

Застосування таких заходів у сучасних умовах набуває особливо важливого значення передусім у зв'язку із системною трансформацією суспільних відносин у нашій державі, зокрема перебудовою економічного механізму та активізацією діяльності юридичних осіб різних форм власності. Лібералізація дозвільних процедур і системи адміністрування бізнесу, концентрація капіталу та створення потужних компаній, у тому числі транснаціонального характеру, зміна структури, форм, рівня злочинності, зокрема в господарській сфері, зумовлюють необхідність перегляду існуючих наукових підходів до кримінальної відповідальності юридичних осіб. Від належного правового регулювання та ефективної діяльності державного механізму, передусім правоохоронних органів та суду, залежить стан законності та правопорядку в Україні.

Усе наведене вище обумовлює актуальність і важливість комплексного дослідження заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб як інституту кримінального права України.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні засади дослідження проблеми застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

1.1. Розвиток наукової думки щодо вивчення проблеми застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Сучасне упорядкування існуючих економічних відносин потребує глобальної взаємодії всіх суб'єктів права, включаючи міжнародні організації, органи державної влади, юридичних та фізичних осіб. У цьому контексті слушно зазначають деякі зарубіжні вчені, що людське суспільство на сучасному етапі свого розвитку являє собою за соціально-економічним змістом певний симбіоз: складається з індивідів – фізичних осіб, які забезпечують своє благополучне існування переважно за рахунок осіб юридичних. Ці штучні конструкції, які створені виключно в інтересах суспільства, у XXI столітті стали настільки могутніми, що можна стверджувати про настання епохи «корпоративного суспільства», коли наслідком раптового зникнення юридичних осіб став би крах звичного для нас світоустрою [177, с. 215]. З цього твердження логічним видається, що

масштаби такого явища впливають і на стрімке зростання злочинів, які вчиняються в інтересах або з використанням юридичної особи.

Формування нового виду злочинності, суб'єктами якої виступають юридичні особи (злочинність юридичних осіб; зарубіжний аналог терміну – «злочинність корпорацій» або «корпоративна злочинність»), змусило розвинені держави світу, спираючись на власні правові традиції, розробити певну систему репресивних норм, що передбачає, у разі вчинення юридичними особами злочинів або адміністративних, фінансових, екологічних та інших правопорушень, різні санкції, наслідки та процесуальні механізми притягнення до відповідальності. Як убачається з догматичних положень теорії права, будь-яка форма державної репресії, незалежно від свого найменування, підпадає під поняття кримінально-правової сфери, тобто кримінального права в широкому його розумінні.

Питання, пов'язані із застосуванням санкцій щодо юридичних осіб у разі вчинення ними злочинів, розглядалися у працях багатьох науковців. Зокрема, на думку В. К. Грищука та О. Ф. Пасеки, «санкції лише до окремої фізичної особи – недостатньо ефективний засіб запобігання вчиненню юридичними особами правопорушень, і не змусить їх керівництво організувати ефективну систему внутрішнього контролю. Для подолання цих складнощів законодавці багатьох європейських держав визнали за можливе притягнення до кримінальної відповідальності безпосередньо юридичної особи» [47, с. 20].

Уперше найбільш гостро проблема застосування кримінальних санкцій щодо юридичних осіб обговорювалася після Першої світової війни в 1929 році на Міжнародній асоціації кримінального права в м. Бухаресті. На основі теорій і концепцій, викладених у доповідях учених-юристів, Бухарестський конгрес дійшов висновку щодо необхідності внесення до національного кримінального законодавства капіталістичних держав спеціальних норм, що регулюють